

Shavkat AZIMOV,

«ToshTech» texnika universiteti dekani, b.f.n., dotsent

E-mail: shavkatazimov@ymail.com

Temurbek DAMINOV,

Toshkent davlat texnika universiteti, Ilmiy-innovatsion ishlanmalarni tijoratlashtirish bo‘limi boshlig‘i

Durdona RASULOVA,

Toshkent davlat texnika universiteti tayanch doktoranti

E-mail: durdona.rasulova.93@inbox.ru

Tel: +998909190132

Tibbiyot xodimlarning kasbiy malakasini rivojlantirish markazi professori J.Nazarova taqrizi asosida

QO‘LNI TO‘G‘RI YUVISHDA KASALXONA ICHKI INFEKTSIYALARINING TARQALISHIGA TA‘SIRI

Аннотация

Kasalxona ichki (nozokomial) infeksiyalari butun dunyo bo‘yicha jiddiy muammo bo‘lib qolmoqda. Biroq qo‘l gigiyenasi qoidalariga rioya qilish ularning tarqalishini sezilarli darajada kamaytiradi. Ushbu ishda qo‘l yuvish texnikasi va gigiyenik antiseptik vositalardan foydalanishning asosiy jihatlari bayon etilgan.

Kalit so‘zlar: kasalxona, nozokomial, infeksiya, gigiyena, texnika.

ВЛИЯНИЕ ПРАВИЛЬНОГО МЫТЬЯ РУК НА РАСПРОСТРАНЕНИЕ ВНУТРИБОЛЬНИЧНЫХ ИНФЕКЦИЙ

Аннотация

Внутрибольничные (нозокомиальные) инфекции остаются серьёзной проблемой во всём мире. Однако соблюдение правил гигиены рук значительно снижает их распространение. В данной работе изложены основные аспекты техники мытья рук и использования гигиенических антисептических средств.

Ключевые слова: больница, нозокомиальная, инфекция, гигиена, техника.

THE IMPACT OF PROPER HANDWASHING ON THE SPREAD OF HOSPITAL-ACQUIRED INFECTIONS

Annotation

Hospital-acquired (nosocomial) infections remain a serious global problem. However, adherence to hand hygiene rules significantly reduces their spread. This paper outlines the key aspects of handwashing techniques and the use of hygienic antiseptic agents.

Keywords: hospital, nosocomial, infection, hygiene, technique.

Kirish. Oshqozon-ichak va ambulator muassasalarda tibbiy yordam oluvchi shaxslar infeksiyon xavflarga nisbatan sezgir bo‘lib, profilaktika choralariga yetarli darajada rioya qilinmagan hollarda nozokomial infeksiyalarni yuqtirish ehtimoli sezilarli darajada oshadi. Nozokomial (kasalxona ichki) infeksiyalar global sog‘liqni saqlash tizimlari uchun jiddiy muammolardan biri bo‘lib, ular bemorlarning sog‘lig‘iga, davolanish muddatiga, salbiy klinik oqibatlar chastotasiga hamda iqtisodiy yo‘qotishlarga bevosita ta‘sir ko‘rsatadi. Xalqaro adabiyotlarda keltirilishicha, ushbu infeksiyalarning uchrash chastotasi 1 - 40% oraliq‘ida o‘zgaradi – bu esa amaliyot sharoiti, infeksiyon nazorat tizimining darajasi, tibbiyot xodimlarining malakasi va muassasaning texnik ta‘minotiga bog‘liq.

Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, nozokomial infeksiyalarning katta qismini mavjud va nisbatan past xarajatli profilaktik choralar yordamida samarali tarzda oldini olish mumkin. Infeksiyon nazoratning belgilangan protokollariga qat‘iy amal qilish jarayoni bu borada eng asosiy omil hisoblanadi. Xususan, qo‘l gigiyenasiga rioya qilish, qo‘lqoplardan to‘g‘ri va o‘z vaqtida foydalanish, invaziv muolajalar vaqtida aseptika va antiseptika talablariga qat‘iy amal qilinishi infeksiya xavfini sezilarli kamaytiradi. Shuningdek, ifloslangan tibbiy buyum va asbob-uskunalar tozalash, dezinfeksiya qilish, zaruratga ko‘ra sterilizatsiya bosqichlaridan o‘tkazish infeksiyaning tarqalish zanjirini uzishdagi eng muhim choralaridan biridir.

Jarohlik bloklari, reanimatsiya bo‘limlari va yuqori xavfli zonalarda xavfsizlik tizimlarini takomillashtirish, bu joylarda travma olish yoki infeksiya qo‘zg‘atuvchilari bilan bevosita kontaktda bo‘lish ehtimoli yuqoriligi sababli, alohida ahamiyat kasb etadi. Tibbiy muassasalarda asossiz, keraksiz yoki xavfli in‘yektsiyalarni kamaytirish, shuningdek tibbiyot xodimlarini igna va shpritslarni ishlatilgandan so‘ng vaqtida maxsus konteynerlarga tashlash bo‘yicha doimiy o‘qitish infeksiyon xavfsizlikni ta‘minlashning ajralmas bo‘lagidir. Amaliy kuzatuvlarga ko‘ra, ignaga qopqoqni qayta kiydirishga urinish igna bilan shikastlanish holatlarining qariyb uchdan bir qismini tashkil etadi; bu esa nafaqat xodimlar salomatligiga xavf tug‘diradi, balki potentsial infeksiya yuqtirish ehtimolini ham oshiradi.

Qo'l yuvish jarayoni tirik bo'lmagan buyumlar va teri yuzasidagi makroskopik ifloslanishlarni - chang, organik moddalar, qon qoldiqlari va biologik suyuqliklarni - mexanik yo'l bilan olib tashlashga qaratilgan bo'lib, mikroorganizmlar kontaminatsiyasi darajasini sezilarli darajada pasaytiradi. Bu amaliyot tibbiyot xodimlari, bemorlar va ularning atrof-muhit o'rtasida infeksiyaning kesishma yo'llar orqali yuqish ehtimolini kamaytiradi. Ayniqsa, qo'l gigiyenasi jarrohlik amaliyotlari va invaziv muolajalar oldidan bajarilganda mikroblar yuklamasining keskin kamayishiga olib keladi va jarrohlik sohalariidagi infeksiyon asoratlarning oldini olishda asosiy omil bo'lib xizmat qiladi.

Ushbu dalillar infeksiyon nazorat protokollariga qat'iy rioya qilish, tibbiy xodimlar malakasini muntazam oshirish va amaliyotda gigiyenik talablarni to'liq bajarish muassasalarda xavfsiz tibbiy yordam ko'rsatishning ajralmas sharti ekanligini yana bir bor tasdiqlaydi.

Qo'l gigiyenasi - tibbiyot muassasalarida infeksiyon nazoratning eng muhim tarkibiy qismlaridan biri bo'lib, uning yetarli darajada ta'minlanmasligi nozokomial (kasalxonada ichidagi) infeksiyalarning rivojlanishiga, polirezistent mikroorganizmlarning tarqalishiga va epidemiologik vaziyatning og'irlashishiga olib kelishi mumkin. Zamonaviy tibbiyotda qo'l gigiyenasiga oid talablar va standartlar qat'iy ishlab chiqilgan bo'lsa-da, amaliyotda ularga doimiy rioya qilinmasligi hanuzgacha dolzarb muammo bo'lib qolmoqda.

Boyce va Pittet (2002) tomonidan olib borilgan ilmiy tahlillar shuni ko'rsatadiki, tibbiyot xodimlari tomonidan qo'l gigiyenasiga yetarli e'tibor berilmasligi infeksiyon kasalliklarning avj olishiga sabab bo'luvchi hal qiluvchi omillardan biridir. Ayniqsa, klinik bo'limlarda yuqumli kasalliklarning yuqish zanjiri ko'pincha qo'llar orqali amalga oshishi mumkinligi ta'kidlanadi. Shu bois qo'l gigiyenasi - har qanday tibbiy amaliyotning ajralmas bo'lagi sifatida ko'riladi.

Tibbiyot xodimlari va tibbiyot yo'nalishidagi talabalarning qo'l gigiyenasiga oid bilim va ko'nikmalarini tizimli ravishda o'rgatish profilaktik choralarining tanqidiy muhim omili hisoblanadi. Ularga qo'lning gigiyenik ishlovi, antiseptik vositalardan to'g'ri foydalanish, jarrohlik qo'l ishlovi talablari hamda ushbu jarayonlarning mikroorganizmlar yuqishini kamaytirishdagi isbotlangan samaradorligi to'g'risida yetarli axborot berilishi lozim. Ilmiy izlanishlar shuni ko'rsatadiki, qo'l gigiyenasiga ongli tarzda amal qiladigan tibbiyot xodimlari bo'lgan sharoitlarda nozokomial infeksiyalar chastotasi sezilarli darajada pasayadi.

Shuningdek, qo'l yuvish qoidalariga muntazam amal qilish nafaqat tibbiyot xodimlari, balki keng jamoatchilik orasida ham yuqumli kasalliklarning tarqalish xavfini kamaytiradi. Kundalik hayotda qo'l gigiyenasining to'g'ri yo'lga qo'yilishi respirator, ichak yuqumli kasalliklari, virusli infeksiyalar va boshqa ko'plab kasalliklarning oldini olishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Qo'l gigiyenasi infeksiyon nazorat tizimining asosiy komponenti bo'lib, qo'l terisida mavjud bo'lishi mumkin bo'lgan potensial patogen mikroorganizmlar sonini sezilarli darajada kamaytiradi. Bu esa kasallik qo'zg'atuvchilarining tibbiyot xodimlaridan bemorlarga, bemorlardan xodimlarga yoki bir bemordan boshqasiga kesishma yo'llar orqali yuqish xavfini minimal darajaga tushiradi. Ayniqsa, jarrohlik amaliyotlari, invaziv manipulyatsiyalar va immuniteti past bemorlar bilan ishlash jarayonida qo'l gigiyenasining o'rni nihoyatda beqiyosdir.

Tibbiy amaliyotda qo'l gigiyenasiga oid xalqaro standartlar, jumladan, Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) tomonidan ishlab chiqilgan "Qo'l gigiyenasining 5 lahzasi" qoidalari keng qo'llaniladi. Bular — bemor bilan kontaktdan oldin, aseptik amaliyotdan oldin, biologik suyuqliklar bilan kontaktdan so'ng, bemor bilan kontaktdan so'ng va bemor atrofidagi buyumlar bilan kontaktdan keyin qo'l yuvish yoki antiseptik ishlashni o'z ichiga oladi. Ushbu jihatlariga rioya qilinishi klinik xavfsizlikni sezilarli darajada oshiradi.

Natijada, qo'l gigiyenasiga amal qilish tibbiyot muassasalarida xavfsizlik madaniyatini shakllantirish, infeksiyalarni oldini olish, polirezistent bakteriyalar tarqalishini cheklash hamda bemor xavfsizligini ta'minlashda eng iqtisodiy jihatdan samarali va oson amalga oshiriladigan choralaridan biri hisoblanadi.

Qo'l yuvish. Qo'l yuvish jarayonining maqsadi teri yuzasidagi ifloslanishlar va organik substratlarni mexanik ravishda yo'qotish, shuningdek tranzitor mikrobiota sonini samarali kamaytirishdan iborat. Pereira, Lee va Wade (1997) ma'lumotlariga ko'ra, oddiy sovun va oqayotgan toza suvdan foydalanish antimikrob komponentlarga ega bo'lgan sovun bilan yuvishga teng darajada samaradorlik ko'rsatadi. Bundan tashqari, oddiy sovun teriga ancha kamroq tirmash xususiyati berishi qayd etilgan (Pereira, Lee va Wade, 1990), bu esa uni klinik amaliyotda muntazam va ko'p marotaba qo'llash uchun ma'qul qiladi.

Qo'l yuvish bemorni to'g'ridan-to'g'ri tekshirishdan oldin, shuningdek steril yoki chuqur dezinfeksiya qilingan jarrohlik qo'lqoplarini kiyishdan avval bajarilishi shart. Bu qoida ginekologik ko'rik kabi kundalik diagnostik va amaliy jarayonlar uchun mo'ljallangan ko'rik qo'lqoplariga ham tegishlidir.

Qo'l yuvish ularning kontaminatsiyasi ehtimoli mavjud bo'lgan har qanday holatlardan keyin majburiy hisoblanadi: ifloslangan asbob-uskunalar yoki buyumlar bilan ishlagandan so'ng; shilliq pardalar, qon yoki boshqa biologik suyuqliklar (sekretlar yoki ekskrementlar) bilan kontaktdan so'ng; bemor bilan uzoq davom etgan yoki yaqin aloqadan so'ng; shuningdek qo'lqopni yechgandan keyin darhol amalga oshirilishi kerak.

Tavsiya etilgan qo'l gigiyenik antiseptikasi metodikasi qo'llarga 3 - 5 ml spirtli antiseptik preparatni surtish va eritma to'liq bug'lanmaguncha ehtiyotkorlik bilan ishqalashni o'z ichiga oladi. Jarayonning samaradorligi antiseptikning qo'l yuzasiga, ayniqsa statistik jihatdan ko'pincha e'tibordan chetda qoladigan sohalarga - barmoqlar oralig'i, tirnoq atrofidagi hududlar, qo'lning ustki qismi va bosh barmoqlarga - teng taqsimlanishini ta'minlovchi ketma-ket harakatlarga qat'iy rioya etishga bevosita bog'liq.

Eritma qo'llarga surtgandan so'ng qo'llarni artish qat'iy man etiladi, chunki preparatning mexanik ravishda olib tashlanishi faol modda konsentratsiyasining kamayishiga va natijada antimikrob ta'sirining yetarli bo'lmasligiga olib keladi.

Muhim parametr - ekspozitsiya vaqtiga rioya qilishdir: teri antiseptik bilan kamida 15 soniya, preparatning turi va konsentratsiyasiga qarab 30 soniyagacha nam holatda qolishi kerak. Aynan shu vaqt oraliqi tranzitor mikroflorani zarur darajada kamaytirishni ta'minlaydi. Yetarli bo'lmagan kontakt vaqti preparatning bakteritsid va virusga qarshi faolligini sezilarli darajada pasaytiradi.

Qo'shimcha ilmiy asoslangan holatlar: •

Antiseptik vositalar quruq teriga qo'llanganda maksimal samaradorlik ko'rsatadi, chunki qolgan namlik spirt konsentratsiyasini kamaytiradi va uning ta'sirini sekinlashtiradi.

- Halqalar, bilakuzuklar va boshqa taqinchoqlar mikroorganizmlarning, jumladan potensial patogen shtamlarning saqlanib qolishiga yordam beradi, shu sababli qo'lni ishlov berishdan oldin ularni yechish tavsiya etiladi.

- Spirtli antiseptiklardan muntazam foydalanish teri to'sig'ining buzilishiga (kseroz, tirnashish) olib kelishi mumkin, shuning uchun epidermisning funksional yaxlitligini saqlash maqsadida himoya qiluvchi dermatologik kremlardan foydalanish maqsadga muvofiqdir.

- Ko'rinadigan ifloslanish yoki biologik ifloslanish (qon, biologik suyuqliklar) mavjud bo'lsa, antiseptik qo'llashdan oldin qo'llarni suv va sovun bilan yuvish kerak, chunki organik moddalar spirtli antiseptiklarning samaradorligini pasaytiradi.

Xulosa qilib aytganda, qo'l gigiyenik antiseptikasining standartlashtirilgan metodikasiga rioya qilish shifoxona ichidagi infeksiyalarni oldini olish va patogen mikroorganizmlar tarqalish zanjirini uzishda muhim ahamiyatga ega. Antiseptikning to'g'ri dozalanishi, teri yuzalarining to'liq qamrab olinishi va yetarli ekspozitsiya davomiyligi optimal antimikrob ta'sirga erishishni ta'minlaydi. Mazkur jarayonni muntazam bajarish va teriga to'g'ri parvarish ko'rsatish epidermisning to'siq funksiyasini saqlashga va infeksiyon nazorat samaradorligini oshirishga yordam beradi.

ADABIYOTLAR

1. Infeksiyalar profilaktikasi bo'yicha qo'llanma.
2. Linda Tidjen, Debora Bossmeyer, Noel Makintosh. Muammolarni hal etish bo'yicha qo'llanma. 2012.
3. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligining 307-sonli buyrug'i, 2004.
4. SanPiN №0304-12 «Kasalxona ichki infeksiyalarining oldini olish». 2012.
5. Kaufman M. S., Holmes J. S., Schachel P. P. First Aid for the Obstetrics and Gynecology Clerkship. 2011. - 400 b.
6. Practical Guidelines for Infection Control in Health Care Facilities. WHO, 2004.
7. Infection Prevention and Control of Epidemic- and Pandemic-Prone Acute Respiratory Infections in Health Care. WHO Guidelines, April 2014.
8. WHO Guidelines on Hand Hygiene in Health Care. August 2009.
9. Infection Control Measures for Health Care of Patients with Acute Respiratory Diseases in Community Settings. Trainer's Guide, 2009.